

DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2026-59-70>

УДК 338.43:336.14

Шалигіна Ірина Валеріївна

кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Сумський національний аграрний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2906-3593>

Рибіна Лариса Олександрівна

кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Сумський національний аграрний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7959-8794>

Iryna Shalyhina, Larysa Rybina

Sumy National Agrarian University

**ВПЛИВ ГРАНТОВОЇ ТА ДЕРЖАВНОЇ
ПІДТРИМКИ НА ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ
АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ
У ПРИФРОНТОВИХ РЕГІОНАХ УКРАЇНИ****IMPACT OF GRANT AND STATE SUPPORT
ON THE FINANCIAL RESULTS
OF AGRICULTURAL ENTERPRISES
IN THE FRONTLINE REGIONS OF UKRAINE**

Анотація. Стаття присвячена комплексному дослідженню механізмів формування фінансового результату аграрних підприємств України в умовах війни, з акцентом на специфічні ризики прифронтових територій. Проведена систематизація чинників впливу на прибутковість агробізнесу, ґрунтовне дослідження основних державних законодавчих ініціатив щодо наближення аграрної галузі економіки України до вимог ЄС та оцінка ефективності програм підтримки аграрних підприємств Сумщини. Визначено, що фінансовий результат в умовах воєнного стану є «платою за ризик», а також розроблені та обґрунтовані рекомендації ефективного використання інструментів державної підтримки (програм пільгового кредитування, компенсації, грантів та освітніх програм) для збереження ліквідності агровиробників. Основними висновками дослідження є обґрунтування необхідності синергії державної підтримки, інвестицій та технологічної модернізації для забезпечення економічної стійкості агросектору прифронтової Сумщини.

Ключові слова: євроінтеграція, підприємства аграрної галузі, фінансові ресурси, фінансовий результат, інвестиції, кредитування, державні програми підтримки, фінансові інструменти.

Summary. The article is devoted to a comprehensive study of the mechanisms for forming the financial results of agricultural enterprises in Ukraine under the conditions of war, with an emphasis on the specific risks of frontline territories. A systematization of the factors influencing agribusiness profitability has been carried out, along with a thorough investigation of key state legislative initiatives aimed at aligning Ukraine's agricultural sector with EU requirements. The study also provides an assessment of the effectiveness of support programs for agricultural enterprises in the Sumy region. It has been determined that the financial result under martial law acts as a «payment for risk». Furthermore, recommendations for the effective use of state support instruments – including preferential lending programs, compensations, grants, and educational programs – have been developed and justified to maintain the liquidity of agricultural producers. The main conclusions of the study emphasize that the financial stability of the agricultural sector in frontline regions like Sumshchyna depends on the integration of several critical factors. The practical significance of the obtained results is reflected in the developed recommendations for agricultural managers on maintaining liquidity through the synergy of private investment and state programs. Special attention is paid to the implementation of the «5-7-9%» preferential lending program, grants for processing infrastructure, and compensation for the cost of domestic machinery specifically for frontline enterprises. The restoration of the sector is envisioned not only through reconstruction but also through its structural modernization. Existing risks (primarily military ones) stimulate agricultural producers and investors to identify projects with higher added value, a shorter

investment cycle, and more predictable cash flows. The main conclusions of the study substantiate the necessity of synergy between state support, investment, and technological modernization to ensure the economic resilience of the agricultural sector in the frontline Sumy region.

Keywords: European integration, agricultural enterprises, financial resources, financial result, investments, lending, state support programs, financial instruments.

Постановка проблеми. Для аграрної сфери економіки трансформація як самих теоретичних підходів так і фактичного формування фінансового результату є досить важливим інструментом для прийняття відповідних управлінських рішень в умовах сучасних викликів. Дослідження механізмів генерування фінансового результату (саме прибутку) в прифронтових регіонах є необхідним як на макrorівні так і на мікрорівні. Так, дослідження даного питання має економічний ефект при формуванні сучасних національних фінансових стратегій розвитку України в цілому, а також при вирішенні поточних фінансових проблем саме в агробізнесі. Якщо ж подивитися на досвід агробізнесу прифронтових регіонів (зокрема Сумщини) з 2022–2025 р.р, то побачимо не тільки дані про отримані збитки, а й відповідно про нарощування розмірів прибутку. Тобто, коли розширюється перелік саме державної допомоги: від грантових програм до пільгового кредитування (особливо для прифронтових регіонів) це є підтвердженням того, що можливим є навіть відновлення самого агропромисловництва після значного руйнування чи взагалі втрати потужностей.

Для аграрного бізнесу досить характерним є вищий рівень ризику ніж в інших секторах економіки. Через наявність в агросфері біологічних, погодних, логістичних та інших специфічних чинників, вплив яких дуже важко спрогнозувати, а відповідно фінансовий результат отримати негативним (іноді й збитковим) є більш вірогідним. Найбільш значними є саме воєнні ризики, які останнім часом все більше зростають та мабуть є найбільш збитковими для аграріїв саме прифронтових територій. Система формування фінансового результату в аграрній сфері є системою, яка сьогодні прямо трансформується під впливом війни та призначена для управління дефіцитними ресурсами від окремих фермерів до забезпечення загальної національної продовольчої безпеки. Також вона нерозривно пов'язана як з державною підтримкою агропідприємництва так і високим рівнем волатильності світових і національного ринків енергоносіїв. Отже, вивчення механізму впливу окремих чинників на фінансовий результат аграрних підприємств у прифронтових зонах дасть змогу виявити ті важелі та інструменти в їх фінансовій стратегії, що стають практичною базою для виживання цього бізнесу в умовах війни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми щодо особливостей Спільної аграрної політики ЄС та перспектив впровадження в Україні досліджували в своїх наукових працях такі

науковці як Кваща С.М. та Вакуленко В.М. [2]. Ключові законодавчі ініціативи та заходи, спрямовані на підтримку аграрного сектора в умовах війни досліджувала автор Жураковська Л., яка зазначила що комплекс вже ухвалених державою рішень формує підґрунтя для поступової модернізації агросектора, підвищення його фінансової стійкості та інтеграції України до спільної аграрної політики ЄС [8]. Автором Навроцьким О. визначені основні проблеми та перспективи розвитку аграрного бізнесу в Україні в контексті державної політики [11]. А такі автори як Мулик Т.О., Стебловський А.О. досліджували питання щодо сутності та особливості відображення у звітності фінансових результатів підприємства [16]. Зараз аспекти державної політики розвитку та підтримки аграрного бізнесу в Україні є суттєво дослідженими, однак залишається ще недостатньо вивченими питання впливу грантової та державної підтримки на фінансові результати аграрних підприємств саме у прифронтових регіонах України.

Метою статті є вивчення механізмів впливу окремих чинників на результативність агробізнесу, проведення оцінки ефективності інструментів державної підтримки (від грантових програм, пільгового кредитування до освітніх програм) та законодавчих ініціатив. Також дослідження полягає у виявленні важелів у фінансовій стратегії підприємств, які стають практичною базою для виживання як самих аграрних підприємств в прифронтовій Сумщині так і забезпечення продовольчої безпеки в умовах війни.

Виклад основного матеріалу дослідження. В сучасних умовах займатися аграрним бізнесом, особливо в прифронтових регіонах Сумщини, Чернігівщини, Харківщини, Херсонщини та інших регіонах країни дедалі стає все більш ризиковим, але водночас досить важливим для забезпечення як регіональної так і національної продовольчої та економічної безпеки. Аграрні підприємства цих регіонів за 2023–2025 р.р. показують достатню стійкість не дивлячись на постійні обстріли, замінування та безпосередню близькість до лінії кордону чи фронту. Майже 15% підприємств продовжують працювати в цих значних умовах ризику для того щоб забезпечити значну частину податкових надходжень, які спрямовуються на оборону країни. Але тут виникають такі ключові питання: по-перше, як забезпечити себе кваліфікованими кадрами, тому що є значний кадровий дефіцит; по-друге, де взяти необхідні (додаткові) фінансові ресурси, доступ до яких часто є обмеженим;

по-третє, яким чином правильно верифікувати свої збитки через відсутність офіційного механізму цієї процедури.

Тому експертами пропонується запровадити особливого економічного статусу для прифронтових територій, за допомогою якого можна буде стимулювати подальший їх розвиток та втримати (залучити) основний капітал для сільського господарства – людський капітал. Реальним досвідом роботи в прифронтових умовах можуть поділитися саме власники аграрних підприємств, фермери та голови дрібних домашніх господарств, які залишилися працювати на своїй власній землі під постійним обстрілами. Наприклад, орендна плата в умовах війни зростає щорічно в межах 7–10%, що збільшує власні витрати та зростання податкового тиску. Але все ж таки в цих умовах аграрії намагаються не тільки зберегти існуючі відносини з їхніми пайовиками, а й знаходити додаткові земельні ресурси для збільшення земельного банку для агровиробництва [1].

За 2024–2025 роки в Україні було вже реалізовано ряд державних законодавчих ініціатив та заходів, що спрямовані на стабілізацію та відновлення аграрного сектора економіки в сучасних умовах війни. Основними напрямками в державній політиці стали: посилення інституційної спроможності самої аграрної сфери, забезпечення достатньої фінансової підтримки виробників аграрної продукції, стимулювання їх діяльності та підвищення фінансової стійкості, а також адаптація до європейських стандартів. В загальному висновку визначимо, що наша аграрна галузь має бути приведена до рівня Європейських стандартів у таких сферах:

- виробництво безпечної продукції;
- розвиток цифрових інструментів управління;
- наявність експортного потенціалу, який би створював всі передумови для проведення процесу поступової модернізації всієї галузі;
- повна адаптація до вимог ЄС у контексті майбутньої євроінтеграції [8].

Одним із важливих кроків в розвитку та стійкості аграрної сфери був зроблений у 2025 році – відкриття спеціальної інституції ДАР (Державного аграрного реєстру). Він став інформаційно-комунікаційною системою для забезпечення збору, накопичення, інтегрування, зберігання, захисту, обліку, відображення, оброблення, конфіденційності реєстрових даних, надання та використання реєстрової інформації, надання адміністративних та інших публічних послуг суб'єктам, електронний обмін даними у сферах забезпечення формування та реалізації державної аграрної політики, державної політики у сферах сільського господарства та з питань продовольчої безпеки держави. Його впровадження було за підтримки ЄС, Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН (FAO) та

Світового банку. Прикладом стали існуючі системи підтримки аграріїв ЄС: Ірландії, Естонії, Іспанії, Італії, Нідерландів та інших країн [6].

Отже, в табл. 1 було зазначено тільки основні державні законодавчі ініціативи щодо наближення аграрної сфери України до вимог ЄС за 2024–2025 р.р., але їх набагато більше було прийнято до впровадження. Разом вони формують стійку основу для поступового як відновлення національного агросектора так і його наближення до необхідних стандартів ЄС для вступу. Саме поступова інтеграція України в спільну аграрну політику ЄС буде реалізовано за допомогою всіх зазначених ініціатив та заходів, що в подальшому сприятиме значному підвищенню фінансової стабільності самих виробників аграрного бізнесу, ефективному використанню земельних ресурсів та значному розширенню їх експортних можливостей [2]. Тому розвиток аграрного сектора України потребує від держави постійної фінансової підтримки, допомоги у пошуках інвесторів та запровадження європейських стандартів. Особливо актуальним все це є для аграрного бізнесу в прифронтових регіонах, які працюють постійно в умовах великого воєнного ризику і хочуть бути конкурентоспроможними на перспективу.

Навіть в умовах значної близькості до кордону із агресором та всіма ризиками, які з цим пов'язані, агробізнес Сумського регіону з 2022 року зміг зберегти власне виробництво (навіть іноді це було дуже важко та порівняно збитково). Розглянемо певну динаміку змін рівня посівів в регіоні. Так, у 2024 році було засіяно понад 440 тис. га основними сільськогосподарськими культурами відносно 2023 року. Тут виявлені певні зміни в площах, а саме: озимих культур на зерно та зелений корм, які зросли на 27,5% і становили 218,5 тис. га. Отже, виявлено позитивну тенденцію, яка свідчить про поступове коригування структури посівів вже під впливом воєнних умов в нашій області. Але основна частка посівів все ж таки припадала на зернові, олійні (соняшник) та цукровий буряк.

Саме зараз безпекова ситуація в області не дає такої впевненості у завтрашньому дні, як це було до війни. І саме 2025 рік був справжнім випробуванням в усіх аспектах для Сумського регіону. Практично повністю змінилися як умови життя так і праці через вже більш активні бойові дії, однак регіон все ж таки зумів забезпечити себе основними продуктами через системну державну допомогу малих та середніх агрогосподарств. Робота для аграріїв Сумщини це мова не лише про підприємництво, а й про стратегічне завдання із запобігання глобальної продовольчої кризи та збереження земель. І це збереження стосується вже не тільки самої якості земельних ресурсів, а й про їх фактичну наявність (спроможність безпосередньо вести на них аграрне виробництво). Тому що значна частина земель є зоною ризикового госпо-

Таблиця 1 – Основні державні законодавчі ініціативи щодо наближення аграрної галузі економіки України до вимог ЄС за 2024–2025 р.р.

Державні законодавчі ініціативи та заходи	Призначення	Період реалізації чи дії
1. Стратегія розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на період до 2030 року	Забезпечити сталий розвиток сільського господарства і сільських територій, створити сприятливі умови для досягнення стратегічних цілей у формуванні конкурентоспроможного, стійкого і диверсифікованого аграрного сектора, що в свою чергу забезпечить довгострокову продовольчу безпеку в Україні	до 2030 року з операційним планом заходів щодо її реалізації на 2025–2027 р.р
2. Концепція Державної цільової економічної програми розвитку тваринництва	Визначити засади щодо формування ефективної галузі тваринництва у відповідності до вимог і стандартів ЄС, що також задовільнить потреби національного ринку в безпечних продуктах харчування, а також забезпечить пріоритетність підтримки власників господарств саме в сільській місцевості	до 2033 року
3. Закон України «Про інформаційно-комунікаційну систему «Державний аграрний реєстр»» № 3980-IX від 04.11.2025 р. з доповненнями	Захист прав та інтересів фізичних і юридичних осіб під час створення, зберігання, оброблення та використання реєстрової інформації у публічних електронних реєстрах. Завдяки ДАР аграрії мають доступ до власних даних: реєстраційну інформацію, земельний банк та інше нерухоме майно, поголів'я тварин тощо	Чинний
4. Закон України від 08 жовтня 2025 р. № 4619-IX «Про внесення змін до деяких законів України щодо організаційних засад здійснення підтримки в аграрному секторі»	Реформування системи підтримки аграрного сектору до вимог ЄС, а саме: створення інституції «Виплатна агенція»; запровадження цифрового інструменту «Система сільськогосподарських даних (ССД, FSDN); запровадження цифрового інструменту «Інтегрована система адміністрування та контролю (ІСАК, ІАКС) для управління підтримкою в аграрному секторі задля підвищення якості контролю за наданням фінансування, зменшення фінансових ризиків та забезпечення обґрунтованого планування бюджетних видатків на єдиній інформаційній платформі	Чинний

Джерело: систематизовано авторами за [3, 4, 5, 7]

дарювання, що потребує масштабних зусиль для майбутнього відновлення.

Саме через значні ризики обстрілів та дистанційного мінування на Сумщині в 2026 році (за прогнозами) загальна посівна площа становитиме 1 млн 5 тис. га, що є на 20,1 тис. га (2%) менше відносно попереднього 2025 року. Так, зменшуються площі основних сільськогосподарських культур і становитимуть (до рівня 2025 року):

- озимих на зерно 149 тис. га (95,3%);
- озимої пшениці 143 тис. га (94,0%);
- кукурудзи на зерно 320 тис. га (91,6%);
- соняшнику 190 тис. га (94,2%).

Зростання ж прогнозується по площах сої до 140 тис. га (3,0%) та ріпаку – 56,5 тис. га (58%) [10].

В сучасних реаліях життя для прифронтових громад є досить значною підтримка Урядом. Всі наявні програми адресної та іншої допомоги (компенсації, кредитування, гранти тощо) для аграріїв – стимул забезпечення внутрішнього і зовнішнього попиту власною продукцією. В свою чергу через них також є і підтримка українських машинобудівників, в межах спеціальної державної програми компенсації вартості української сільськогосподарської (промислової техніки) та

обладнання «Зроблено в Україні» [14]. Наприклад, в державному бюджеті України на 2025 рік було визначено видатки на суму 1,2 млрд. грн, а вже у 2026 році – 1,8 млрд. грн за цією бюджетною програмою. Вона не тільки важлива в якості компенсації 25% – 40% вітчизняної сільськогосподарської техніки та 15% промислової техніки, а й сприятиме додатковому завантаженню їх виробництв, створенню нових робочих місць та розвитку суміжних з ними галузей.

Державна підтримка аграріїв базується на кількох основних джерелах: пряме бюджетне фінансування у вигляді субсидій і дотацій, податкові пільги та регулювання цінової політики шляхом обмеження експорту або імпорту. Серед усіх форм підтримки найбільш ефективною для аграрного сектору залишається пряма бюджетна допомога, яка передбачає виділення коштів із державного бюджету для фінансування програм підтримки сільськогосподарських виробників [11].

В таблиці 2 представлені основні державні програми підтримки (їх призначення, цілі фінансування/компенсації/дотації та їх розміри) для аграріїв прифронтової Сумщини, якими вони можуть скористатися в 2026 році.

**Таблиця 2 – Основні державні програми підтримки,
якими можуть скористатися підприємства аграрної галузі Сумщини в 2026 році**

Програма 1	Призначення і суми фінансування 2	Період 3
1.Порядок використання коштів, передбачених у державному бюджеті для часткової компенсації вартості сільськогосподарської техніки та обладнання вітчизняного виробництва (постанова КМУ №130)	За програмою: – аграрії, у яких 80% і більше земель розташовані на територіях бойових дій, можуть отримати компенсацію 40% вартості агротехніки та обладнання (без ПДВ) українських виробників; – для інших сільгоспвиробників є можливість отримати компенсацію 25% вартості техніки. Сума фінансування -1,8 млрд. грн	2026
2.Державна програма «Гуманітарне розмінування»	передбачено повне покриття витрат на очищення сільськогосподарських земель від мін та вибухонебезпечних предметів. Взяти участь у ній можуть сільгоспвиробники, забруднені ділянки яких офіційно підтверджено Центром гуманітарного розмінування. Сума фінансування -2,0 млрд. грн.	2026
3. Порядок і механізм визначення зон ризикованого землеробства (Постанова Кабінету Міністрів України № 306 від 4.03.2026)	Дозволить адресну державну підтримку аграріям, які працюють у складних умовах. Визначення зон ризикованого землеробства: – кліматичні умови (критичний рівень продуктивної вологи в ґрунті, що має бути підтверджений лабораторними дослідженнями); – наслідки бойових дій (земельні ділянки розташовані поблизу кордону з державою-агресором або лінії зіткнення, чи забруднені вибухонебезпечними предметами)	з 2026 вперше
4. Постанова Кабінету Міністрів України від 21 січня 2026 року № 62 «Про внесення змін до постанов Кабінету Міністрів України від 21 червня 2022 р. № 738 і від 4 лютого 2023 р. № 98» постанову Кабінету Міністрів України від 21 червня 2022 р. № 738 «Деякі питання надання грантів бізнесу»	Новий напрям державної підтримки агровиробників щодо надання грантів на будівництво овочесховищ/фруктосховищ. Передбачено грант у розмірі до 30% вартості будівництва, але не більше 20 млн. грн, за умови співфінансування з боку отримувача. Підтримка будівництва нових овочесховищ/фруктосховищ місткістю від 3 тис. тон. Спеціальні умови для прифронтового бізнесу – до 50% вартості нового будівництва	2026
5. Державна політика «Зроблено в Україні». Програма компенсації 25% вартості української сільськогосподарської техніки та обладнання, 15% вартості української промислової техніки Доповнено 3.04.2026 р. Постанова КМУ №130	Надання бізнесу, аграріям та комунальним підприємствам можливість оновити обладнання на прогнозованих умовах та водночас забезпечити додаткові замовлення для національних виробників. Сума фінансування 1,8 млрд .грн на часткову компенсацію 25% с/г техніки та 475 млн. грн на 15% промислової техніки та обладнання. Аграрії, у яких 80% і більше земель розташовані на територіях бойових дій, можуть отримати компенсацію 40% вартості агротехніки та обладнання (без ПДВ) українських виробників	2026
6. Державна компенсація сільгоспвиробникам, що постраждали через збройну агресію РФ та несприятливі погодно-кліматичні умови.	Компенсація агровиробникам, які здійснюють діяльність на територіях можливих та активних бойових дій (зокрема й в громадах, для яких не визначено дату завершення бойових дій). Розмір компенсації: до 4 700 грн на 1 гектар пошкоджених посівів, але не більше ніж за 2 тис. гектарів одному господарству і в межах одного надзвичайного випадку	2026
7. Постанова «Про внесення змін до Порядку надання державної підтримки страхування сільськогосподарської продукції» від 31 грудня 2025 р. № 1789	Держава компенсуватиме частину сплачених страхових премій: – до 60% (агровиробники, що працюють у прифронтових громадах); – до 45% (інші агровиробників). Уповноважені СК: АТ «Страхова компанія «ІНГО», ПАТ «Страхова компанія «Універсальна», СК «ВУСО» та перелік буде розширюватися. Вперше у Державному бюджеті на 2026 рік передбачено 60 млн. грн на часткову компенсацію страхових премій	з 2026 вперше

Закінчення таблиці 1

1	2	3
8. Програми фінансування від Фонду часткового гарантування кредитів у сільському господарстві	Підписаний перший Договір гарантії з небанківською фінансовою установою – фінтех-компанією Activitis (ТОВ «Фінансова компанія Активітіс»). Верше в Україні запроваджується системна ініціатива щодо надання небанківськими фінансовими установами портфельних гарантії за кредитами мікро, малим та середнім сільгоспвиробникам. У межах програми покриватимуться до 50% кредитної заборгованості при повній гарантії за кредитами на поповнення обігових коштів та фінансування інвестиційних потреб агровиробників	2026
9. Спеціальні бюджетні дотації на утримання корів, кіз та овець	Спеціальна бюджетна дотація: – 7 тис. грн на кожну корову (від 3 до 100 голів); – 2 тис. грн на кожну маточну козу та/або вівцю (від 5 до 500 голів)	2026

Джерело: систематизовано авторами за [9, 10, 12, 13, 14, 15]

Щодо програми по гуманітарному розмінуванню, то Сумська область входила впродовж 2024–2025 років до першої п'ятірки областей по кількості поданих заявок та обсягом отриманої підтримки.

Впродовж 2025 року 78,7 млн. грн допомоги аграріям Сумщини було надано у вигляді компенсації за придбану техніку і обладнання в рамках програми «Зроблено в Україні». Аграрії області досить активно долучилися до участі в цій програмі: подали 258 заявок за придбані 537 одиниць техніки вітчизняного виробництва. В цілому по Україні – 7-ме місце серед регіонів за сумою отриманих коштів, 8-ме – за кількістю придбаної техніки з державною підтримкою і 12-те – за кількістю поданих заявок. Середній розмір відшкодування за одиницю придбаної техніки становив 146,6 тис. грн, що є більшим на 5,1 тис. грн, ніж середній показник по всій Україні.

З початку 2026 року вже було подано 28 заявок на придбання 37 одиниць техніки вітчизняного виробництва з компенсацію у розмірі 5,2 млн. грн: 3-тє місце за кількістю поданих заявок, 8 – за кількістю придбаної техніки з державною підтримкою, 11 – за сумою отриманих коштів серед регіонів України [6].

Щодо державної компенсації сільгоспвиробникам, що постраждали через збройну агресію РФ та несприятливі погодно-кліматичні умови, то за інформацією українських ОВА у 2025 році площа пошкоджених посівів становить близько 166 тис. га. Участь аграріїв прифронтової Сумщини в цій програмі у 2026 році дозволить зменшити їх фінансове навантаження, підтримувати безперервність виробничої діяльності чи її стабілізацію, успішно планувати посівну та компанію по збору врожаю, збереження виробничого потенціалу в умовах підвищених воєнних ризиків в регіоні [10].

Програма фінансування від Фонду часткового гарантування кредитів у сільському господарстві,

які надаються саме небанківськими фінансовими установами. Це є перший приклад співпраці щодо розширення доступності до кредитних джерел фінансування всіх українських агровиробників і малих фермерських господарств, особливо це є досить важливим для Сумщини.

В таблиці 3 представлені програми розвитку (підтримки) агровиробників області Сумською обласною радою та Департаментом агропромислового розвитку Сумської ОДА.

Програма розвитку АПК Сумської області на період до 2027 року реалізується Департаментом агропромислового розвитку СОДА, з фінансуванням із місцевих бюджетів (за рахунок коштів обласного бюджету). Основними напрямками є фінансова підтримка розвитку: галузі тваринництва (утримання поголів'я ВРХ, свиней, овець та виробництва молока); створення умов для об'єднання виробників переробної галузі та інноваційного розвитку; підтримка сімейних фермерських господарств. Друга програма направлена на зменшення фінансового навантаження за кредитами через надання часткової компенсації сплачених відсотків для всіх суб'єктів малого підприємництва; надання на безповоротній основі коштів з обласного бюджету суб'єктам підприємництва (зокрема й АПК) з метою часткового відшкодування збитків, завданих нерухомому майну цих суб'єктів підприємництва внаслідок ведення бойових дій, у результаті яких таке нерухоме майно було знищене або пошкоджене [10].

Участь аграрних підприємств прифронтової Сумщини у різних грантових та освітніх програмах є не просто можливістю для їх подальшого розвитку, а критичним інструментом виживання та адаптації до воєнних реалій, а саме:

- по-перше, доступ до безповоротного фінансування та пільг (джерело капіталу, що не потребує повернення, на відміну від кредитів);
- по-друге, можливість в технологічній модернізації та подоланні кадрового дефіциту.

Таблиця 3 – Програми розвитку (підтримки) від СОР та ДАР СОДА, якими можуть скористатися аграрні підприємства Сумщини в 2026 році

Програма	Призначення і суми фінансування	Період
1. Програма розвитку АПК Сумської області на період до 2027 року, затверджена рішенням СОР від 23.07.2021 «Про Програму розвитку агропромислового комплексу Сумської області на період до 2027 року» (зі змінами у 2024 році)	<p>Передбачено спрямування коштів обласного бюджету для підтримки (часткове відшкодування/компенсація):</p> <ul style="list-style-type: none"> – витрат на проведення сертифікації органічного виробництва (60%, але не більше 20 тис.грн); – вартості закупленої сперми бугаїв-плідників для штучного осіменіння маточного поголів'я корів лебединської, української бурої і симентальської молочної порід (80% вартості однієї дози); – вартості установки індивідуального доїння (вітчизняного виробництва робочим об'ємом до 2000 літрів); – компенсація вартості об'єкта з переробки молока (для комунальних підприємств, 80% проектною вартості об'єкта, але не більше 3 000 000 гривень); – спеціальна бюджетна дотація за приріст поголів'я корів власного відтворення (за кожен наявну прирощену корову власного відтворення, на яку збільшено основне стадо 	До 2027 року
2. Програма розвитку малого та середнього підприємництва в Сумській області	Для підтримки з обласного бюджету постраждалих суб'єктів господарювання АПК. Виділено фінансування в 2025 році – 11 млн. грн, в 2026 році – 12 млн. грн.	2022–2026 рр

Джерело: систематизовано авторами за [9, 10]

Освітні програми допомагають персоналу, що залишився, опанувати нові технології. Зокрема точне землеробство та використання GPS-навігації (дозволяє економити 10–15% пального та добрив) і що є критично важливим, враховуючи прогнозні дані щодо зростання цін на дизельне пальне до 100 грн/л у 2026 році. Також підтримати жіночий аграрний мікробізнес, крафтових виробників продуктів харчування, а також особисті селянські господарства і дрібних фермерів, що здійснюють свою діяльність у птахівництві, бджільництві, скотарстві та овочівництві та інше;

- по-третє, відновлення (якісного стану ґрунтів у зонах активних бойових дій, де є значний ризик для господарювання) та екологічна сертифікація (органічної продукції, що підвищує додану вартість товару).

Таким чином, поєднання участі у грантовій підтримці та отриманих нових знань можна створити так звану «фінансову подушку», що дозволить агропідприємствам Сумщини генерувати позитивний фінансовий результат навіть за надвисоких ризиків (табл. 4).

Навчання на освітніх програмах поєднується онлайн-формат на навчальній платформі (інтерактивні Q&A-сесії з експертами, менторська підтримка та інше) та офлайн study visit (практичні кейси та приклади впровадження в агробізнесі). Особливо важливим та корисним є участь в таких програмах аграріїв МСП, які шукають джерела фінансування (банківське чи інвестиційне), співпрацюють або тільки планують працювати з корпоративними партнерами і хочуть більш ефективно підготувати свій бізнес до вимог ринку, банків та різних програм фінансування.

Взагалі про фінансовий результат підприємства можна сказати, що це важливий показник його діяльності, який відображає фінансові наслідки функціонування продовж певного періоду часу. Він дозволяє оцінити показники ефективності всієї роботи, визначає, чи вдалося підприємству здійснити прибуткову діяльність чи навпаки, а також свідчить про забезпечення саме позитивного фінансового результату через отриманий прибуток. Також є важливим інструментом для подальшого планування та контролю за фінансовими показниками підприємства, допомагає у визначенні щодо досягнення визначених фінансових цілей [16]. Саме в цих екстремальних умовах фінансовий результат (прибуток чи збиток) для агровиробників є не просто показник ефективності господарської діяльності та плата за ризик, а основний індикатор життєздатності бізнесу і саме у прифронтових регіонах. Фінансовий результат (до оподаткування) від господарської діяльності підприємств Сумської області у 2024 році склав 19,0 млрд. грн., з яких прибутковими були 72,5% підприємств (їх загальний результат – 23,7 млрд. грн), а збитковими – 27,5% (4,7 млрд. грн). Найсуттєвіший вплив на формування позитивного фінансового результату області мала діяльність підприємств сільського господарства, якими отримано 9,8 млрд. грн прибутку до оподаткування.

В 2025 році фінансовий результат до оподаткування по області збільшився на 6,3 млрд. грн відносно 2024 року. Попри зниження загальнодержавних обсягів агровиробництва в Україні на 6,8%, агропідприємства Сумщини змогли до цього вчасно адаптуватися: більше ніж 427 агровиробниками регіону було залучено близько 135,0 млн. грн

Таблиця 4 – Основні грантові та освітні програми підтримки для аграрних підприємств Сумщини в 2026 році

Програма	Призначення і суми фінансування	Період
1. Програма для аграрного бізнесу SMERise	Спрямована на покращення доступу до фінансування (кредитування та інвестування) та посилення потенціалу українських малих і середніх підприємств агросектору в галузі ESG	3 2026 (нова)
2. Освітньо-грантова програма «FemAgro 2.0. Мануфактура»	Спрямована на підтримку жіночого мікробізнесу в агросфері (переробка продукції рослинного походження). В програмі поєднані навчальний компонент і грантова підтримка для модернізації міні-виробництва, впровадження вимог безпечності харчових продуктів та розвитку їх збуту. За результатами конкурсного відбору надається до 10 грантів (у розмірі до 150 тис.грн кожен). Також сюди входить експертний і менторський супровід	2026
3. Освітньо-грантовий проєкт CraftUP Ukraine	Спрямований на підтримку крафтових виробників продуктів харчування від їх становлення до розвитку бізнесу, надання необхідних знань для ведення підприємницької діяльності, впровадження стандартів безпечності, розвитку власного бренду, розширення каналів збуту та залучення фінансування. Сприятиме збереженню української гастрономічної спадщини та формуванню спільноти крафтових однодумців в Україні	2026
4. Безповоротна державна допомога у формі грантів в межах бюджетної програми «Надання грантів для створення або розвитку бізнесу»	Отримання гранту для створення або розвитку садівництва, ягідництва та виноградарства. Розмір фінансування не має перевищувати 10 млн. грн та становить не більше 400 тис.грн на 1 гектар одному отримувачу	2026
5. Програми підтримки сільського господарства України (Ukraine Agricultural Support Program, UASP), що фінансується Фондом Говарда Г. Баффета	Можна прийняти участь аграріям у 13 областях України (в т.ч у Сумській області), які постраждали від війни. Підтримка економічної самодостатності та стійкості домогосподарств, які займаються сільським господарством, а також малих і середніх сільськогосподарських підприємств. Новий напрямок стосується підтримки особистих селянських господарств і дрібних фермерів, які здійснюють свою діяльність у птахівництві, бджільництві, скотарстві та овочівництві.	2026

Джерело: систематизовано авторами за [9,10,15]

державної підтримки, що дозволило компенсувати частину операційних витрат і підтримати позитивний фінансовий результат. Основними чинниками, які негативно вплинули на отримання прибутку в 2025 році, були: зростання витрат на енергоносії, логістику та кадровий дефіцит. При цьому позитивний вплив мало більш активне залучення пільгових кредитів за державною програмою «5-7-9%» на суму майже 12,0 млрд. грн, що допомогло більшості господарств не бути збитковими [17].

В Україні відновлення аграрної галузі триває з 2022, а впродовж 2022–2024 р.р. з державного бюджету і донорами було спрямовано 873,0 млн. дол. США. Переважно це були компенсаційні виплати кредитних відсоткових ставок (49%) та гранти для МСБ (22%), проте в цю суму не враховані приватні інвестиції. Загальні ж потреби у відновленні на сьогодні сягають 55,5 млрд. дол. США і оцінка охоплює період з 2025 до 2035 років. Передбачається відновлення галузі не тільки через відбудову, а й структурну її модернізацію. Існуючі ризики (в більшості воєнні) стимулюють агровиробників та інвесторів знаходити проєкти з вищою доданою вартістю,

меншим інвестиційним циклом та більш прогнозованими грошовими потоками. За підсумками 2024–2025 років аграрний сектор залишався одним із найбільш інвестиційно активних у структурі національної економіки з обсягом капітальних інвестицій більше ніж 45,0 млрд. грн (12% від загального обсягу). Інвестиційна привабливість агросектору полягає у:

- стабільності експортного попиту на продукцію галузі;
- пріоритетності статусу в програмах відновлення економіки;
- активній підтримці з боку Уряду України, міжнародних фінансових інституцій та донорів [15].

Основні джерела фінансування (інвестування) аграрної галузі:

- власні кошти аграрних компаній (~ 60%);
- банківське кредитування, включно з державними програмами («5-7-9%», UGF);
- іноземні інвестиції та ресурси спеціалізованих аграрних фондів;
- міжнародна фінансова та донорська підтримка (IFC, EBRD, USAID).

Для іноземних інвесторів аграрна галузь України є стратегічно привабливою через те, що тут поєднується земельний потенціал, доступ до ключових експортних ринків і висока маржинальність [18].

Висновки. Формування фінансового результату аграрних підприємств України, особливо в прифронтовому регіоні Сумщини, в період 2024–2026 років трансформувалося з класичного економічного показника у складну категорію «плати за ризик». Попри критичні виклики: замінування та тимчасова втрата частини земель, кадровий дефіцит та руйнування інфраструктури агросектор Сумщини демонструє високу адаптивність. В 2025–2026 роках прямі показники отримання позитивного фінансового результату прямо залежить від здатності менеджменту нівелювати зростання операційних витрат (зокрема через прогнозоване подорожчання дизельного паль-

ного), що вимагатиме активного використання всіх наявних державних програм підтримки та фінансових інструментів, а також пільгового кредитування за програмою «5-7-9%».

Отже, визначальним фактором стійкості фінансового результату в умовах війни є синергія державної підтримки та інвестицій у технологічне оновлення. Ключову роль відіграють саме певні грантові програми, спеціальні пільги для прифронтових зон та участь аграрних підприємств в освітніх програмах. Отже, ключовим питанням має стати реалізація адаптивної фінансової стратегії, що базується на диверсифікації (перехід до глибокої переробки), енергонезалежності та активній співпраці з державними і міжнародними донорськими фондами, і є єдиним дієвим механізмом забезпечення довгострокової стабільності та прибутковості агробізнесу в прифронтових регіонах України.

Список використаних джерел:

1. Дьяченко С. Посівна під обстрілами: як агробізнес 12 прифронтових областей працює під час війни. URL: <https://agronomy.com.ua/ahrotrendy/5835-siiaty-popry-vse-iaak-ahrobiznes-12-pryfrontovykh-oblastei-trymaie-front.html> (дата звернення: 01.03.2026)
2. Кваша С. М., Вакулєнко В. М. Спільна аграрна політика європейського союзу: досвід та перспективи для України. *Інтелект XXI*. № 4. 2023. С. 9–13. URL: https://intellect21.nuft.org.ua/journal/2023/2023_4/4.pdf (дата звернення: 03.03.2026)
3. Про схвалення Стратегії розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025–2027 роках: Розпорядження КМУ від 15.11.2024 № 1163-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1163-2024-%D1%80#Text> (дата звернення: 05.03.2026)
4. Про схвалення Концепції Державної цільової економічної програми розвитку тваринництва на період до 2033 року: Розпорядження КМУ від 31.01.2025 № 76-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/76-2025-%D1%80#Text> (дата звернення: 05.03.2026)
5. Про інформаційно-комунікаційну систему «Державний аграрний реєстр»: Закон України від 19.09.2024 № 3980-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3980-20#Text> (дата звернення: 06.03.2026)
6. Офіційна сторінка Державного аграрного реєстру (ДАР). <https://www.dar.gov.ua/> (дата звернення: 06.03.2026)
7. Про внесення змін до деяких законів України щодо організаційних засад здійснення підтримки в аграрному секторі: Закон України від 08.10.2025 № 4619-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4619-20#Text> (дата звернення: 15.03.2026)
8. Жураковська Л. Ключові законодавчі ініціативи та заходи, спрямовані на підтримку аграрного сектора в умовах війни. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2026-01/agricultural-sector.pdf> (дата звернення: 15.03.2026)
9. Офіційна сторінка Сумської районної державної адміністрації. URL: <https://www.sumy.sm.gov.ua/> (дата звернення: 05.04.2026)
10. Офіційна сторінка Департаменту агропромислового розвитку Сумської ОДА. URL: <https://sm.gov.ua/oda/struktura/row02/departament-agropromislovogo-rozvitku2.html> (дата звернення: 05.04.2026)
11. Навроцький О. (2024). Державна політика розвитку аграрного бізнесу. *Економіка та суспільство*, (70). URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-70-5> (дата звернення: 20.03.2026)
12. Про затвердження Порядку та критеріїв визначення зон ризикованого землеробства. Постанова КМУ від 04.03.2026 №306. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/306-2026-%D0%BF#Text> (дата звернення: 05.04.2026)
13. Про внесення змін до Порядку надання державної підтримки страхування сільськогосподарської продукції. Постанова КМУ від 31 грудня 2025 р. № 1789. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1789-2025-%D0%BF#Text> (дата звернення: 05.04.2026)
14. Доповнення до Програми «Зроблено в Україні» Кабінет Міністрів України від 3 квітня 2026 року. URL: <https://me.gov.ua/> (дата звернення: 05.04.2026)
15. Офіційна сторінка Міністерства аграрної політики та продовольства України. URL: <https://minagro.gov.ua/> (дата звернення 04.04.2026)
16. Мулик Т.О., Стебловський А.О. Фінансові результати підприємства: сутність та особливості відображення у звітності. *Агросвіт*. №5. 2024. С. 86–95.
17. Офіційна сторінка Головного управління статистики у Сумській області. URL: <https://sumy.ukrstat.gov.ua>
18. Інвестиції в агробізнес України: виклики, можливості та пропозиції 2026 року. URL: <https://inventure.com.ua/uk/analytics/articles/investiciyi-v-agrobiznes-ukrayini-vikliki-mozhливosti-ta-tendenciyi-2025-roku>

References:

1. Diachenko S. (2026) Posivna pid obstrilamy: yak ahrobiznes 12 pryfrontovykh oblastei pratsiue pid chas viiny. [Sowing Under Fire: How Agribusiness in 12 Frontline Regions Operates During the War]. *Agronomy*. Available at: <https://agronomy.com.ua/ahrotrendy/5835-siiaty-popry-vse-iaak-ahrobiznes-12-pryfrontovykh-oblastei-trymaie-front.html> (in Ukrainian)
2. Kvasha S. M., Vakulenko V. M. (2023) Spilna ahurna polityka yevropeiskoho soiuzu: dosvid ta perspektyvy dlia Ukrainy [Common agricultural policy of the European Union: experience and prospects for Ukraine]. *Intelekt XXI – Intellect XXI*, vol. 4, pp. 9–13. Available at: https://intellect21.nuft.org.ua/journal/2023/2023_4/4.pdf (in Ukrainian)
3. Kabinet Ministriv Ukrainy (2024) Pro skhvalennia Stratehii rozvytku silskoho hospodarstva ta silskykh terytorii v Ukraini na period do 2030 roku ta zatverdzhennia operatsiinoho planu zakhodiv z yii realizatsii u 2025-2027 rokakh: Rozporiadzhennia KMU vid 15.11.2024 № 1163-r. [On the Approval of the Strategy for the Development of Agriculture and Rural Territories in Ukraine for the Period until 2030 and the Approval of the Operational Action Plan for its Implementation in 2025–2027] Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1163-2024-%D1%80#Text> (in Ukrainian)
4. Kabinet Ministriv Ukrainy (2025) Pro skhvalennia Kontseptsii Derzhavnoi tsilovoi ekonomichnoi prohramy rozvytku tvarynystva na period do 2033 roku: Rozporiadzhennia KMU vid 31.01.2025 № 76-p. [On the Approval of the Concept of the State Targeted Economic Program for Livestock Development for the Period until 2033]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/76-2025-%D1%80#Text> (in Ukrainian)
5. Verkhovna Rada Ukrainy (2024) Pro informatsiino-komunikatsiinu systemu «Derzhavnyi ahraryi reiestr»: Zakon Ukrainy vid 19.09.2024 № 3980-IX. [On the "State Agrarian Register" Information and Communication System]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3980-20#Text> (in Ukrainian)
6. Derzhavnyi ahraryi reiestr (DAR). Available at: <https://www.dar.gov.ua/>
7. Verkhovna Rada Ukrainy (2025) Pro vnesennia zmin do deiakykh zakoniv Ukrainy shchodo orhanizatsiinykh zasad zdysnennia pidtrymky v ahrarynomu sektori: Zakon Ukrainy vid 08.10.2025 № 4619-IX [On making changes to some laws of Ukraine regarding the organizational principles of support in the agricultural sector: Law of Ukraine dated 08.10.2025 No. 4619-IX]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4619-20#Text> (in Ukrainian)
8. Zhurakovska L. (2026) Kliuchovi zakonodavchi initsiatyvy ta zakhody, spriamovani na pidtrymku ahrarynoho sektora v umovakh viiny [Key legislative initiatives and measures aimed at supporting the agricultural sector in wartime conditions]. National Institute for Strategic Studies. Available at: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2026-01/agricultural-sector.pdf> (in Ukrainian)
9. Ofitsiina storinka Sumskoi raionnoi derzhavnoi administratsii. [Official page of the Sumy District State Administration]. Available at: <https://www.sumy.sm.gov.ua/> (in Ukrainian)
10. Ofitsiina storinka Departamentu ahropromysloвого rozvytku Sumskoi ODA. [Official page of the Department of Agro-industrial Development of Sumy Regional State Administration]. Available at: <https://sm.gov.ua/oda/strukture/row02/departament-agropromysloвого-rozvitku2.html> (in Ukrainian)
11. Navrotskyi O. (2024) Derzhavna polityka rozvytku ahrarynoho biznesu. *Ekonomika ta suspilstvo*. [State Policy for the Development of Agricultural Business]. *Economy and Society*, vol. 70. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-70-5> (in Ukrainian)
12. Kabinet Ministriv Ukrainy (2026) Pro zatverdzhennia Poriadku ta kryteriiv vyznachennia zon ryzykovanoho zemlerobstva: Postanova KMU vid 04.03.2026 №306. [On Approval of the Procedure and Criteria for Determining Risky Farming Zones]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/306-2026-%D0%BF#Text> (in Ukrainian)
13. Kabinet Ministriv Ukrainy (2025) Pro vnesennia zmin do Poriadku nadannia derzhavnoi pidtrymky strakhuvannia silskohospodarskoi produktsii: Postanova KMU vid 31 hrudnia 2025 r. № 1789. [On Amendments to the Procedure for Providing State Support for the Insurance of Agricultural Products]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1789-2025-%D0%BF#Text> (in Ukrainian)
14. Kabinet Ministriv Ukrainy (2026) Dopovnennia do Prohramy "Zrobлено v Ukraini" [Addendum to the "Made in Ukraine" Program]. Available at: <https://me.gov.ua/> (in Ukrainian)
15. Ofitsiina storinka Ministerstva ahrarynoi polityky ta prodovolstva Ukrainy [Official page of the Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine]. Available at: <https://minagro.gov.ua/> (in Ukrainian)
16. Mulyk T. O., Steblovskiy A. O. (2024) Finansovi rezultaty pidpriemstva: sutnist ta osoblyvosti vidobrazhennia u zvitnosti [Financial results of the enterprise: essence and peculiarities of reflection in reporting]. *Ahrosvit – Agrosvit*, vol. 5, pp. 86–95. (in Ukrainian)
17. Ofitsiina storinka Holovnoho upravlinnia statystyky u Sumskii oblasti. [Official page of the Main Department of Statistics in Sumy Region] Available at: <https://sumy.ukrstat.gov.ua> (in Ukrainian)
18. Investytsii v ahrobiznes Ukrainy: vyklyky, mozhlyvosti ta propozytsii 2026 roku [Investments in Ukraine's agribusiness: challenges, opportunities and proposals for 2026]. InVenture. Available at: <https://inventure.com.ua/uk/analytiks/articles/investyciyi-v-agrobiznes-ukrayini:-viklyki-mozhlyvosti-ta-tendenciyi-2025-roku> (in Ukrainian)

Дата надходження статті: 08.04.2026

Дата прийняття статті: 29.04.2026

Дата публікації статті: 14.05.2026